

MAŁGORZATA LATOCH-ZIELIŃSKA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**WOKÓŁ KULTURY LUDOWEJ W SZKOLE (NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH
TEKSTÓW LITERACKICH)**

Parę ustaleń na początek

Analiza bogatej literatury poświęconej kulturze ludowej prowadzi do konstatacji, iż badaczom trudno jest uzgodnić jednoznaczną definicję i rozumienie tego zjawiska. Celem artykułu nie jest jednak metodologiczne rozstrzygnięcie wskazanej kwestii, zatem poszukując formuły określającej interesujące zagadnienie, skupiono się na wybranych propozycjach, kierując się ich edukacyjnym kontekstem.

Encyklopedia PWN podaje, że kultura ludowa to

w najogólniejszym sensie kultura niższych warstw społeczeństwa; w węższym rozumieniu: 1) suma wytworów ukształtowanych w ramach wiejskiej społeczności lokalnej; 2) zbiór wzorów, norm i wartości rozwiniętych przez warstwę chłopską; 3) najprostszy i najbardziej pierwotny model kultury. W ramach europejskiej tradycji intelektualnej kultura ludowa jest utożsamiana z kulturą chłopską (...) Współcześnie w nauce europejskiej powszechnie przyjmuje się, że kultura ludowa jest zmiennym w czasie tworem historycznym, ukształtowanym z elementów oryginalnie etnicznych, elementów przejętych z kultury warstw wyższych i twórczo zaadaptowanych oraz z elementów pochodzących z wpływów międzyetnicznych¹.

Uważa się, iż autorem pojęcia *kultura ludowa* jest Oskar Kolberg, który wskazał także elementy życia ludu: „zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce” (Burszta 2014: 110). Wojciech Burszta zwraca uwagę na zasadniczą zmianę we współczesnym rozumieniu tego terminu:

To, co rozumie się dzisiaj pod pojęciem kultury ludowej, formuje dwie kategorie zjawisk. Jest to więc częściowo przejaw folkloryzmu, który tym różni się od folkloru i kultury ludowej, że jest działalnością świadomie inspirowaną, kierowaną, ma swoich menedżerów (zakup strojów i instrumentów, grafiki koncertów itd.), ideologów i propagatorów. (...) Druga kategoria zjawisk ukrywająca się pod nalepką „kultury ludowej” ma bardziej ogólny charakter, który wiąże się nie tylko z nią. Mamy tutaj na myśli fenomen współistnienia kultury globalnie komunikowanej i poszukiwania nowej lokalności. Znane wszystkim procesy ujednoczenia wzorów partycypowania w kulturze, kształtowane głównie w orbicie kultury popularnej i masowej są zapośredniczone przez media, zarówno tradycyjne, jak i elektroniczne. Świadomość owego globalizowania się prowincji, identyfikowanej jednak z odbiorem treści, a nie ich jakimkolwiek kształtowaniem czy rozwijaniem, powoduje, że rodzi się równoległe zjawisko syntetyzowania wszelakich tradycji lokalnych – od szukania narodowej tożsamości, po tworzenie lokalnych tradycji” (Burszta 2014: 130-131).

Z kolei Zbigniew Jasiewicz zauważa, iż kulturę ludową traktowano jako „źródło do rekonstrukcji przeszłości narodu polskiego i Słowiańszczyzny. Ujmowano ją dwójako – po pierwsze jako właściwość ludowych grup społecznych, szczególnie ludności wiejskiej, ważnej narodowo i gospodarczo, a po drugie jako nośnik wartości: rodzimości, narodowości, tradycyjności, oryginalności i naturalności” (Jasiewicz 2006: 66).

Ciekawe rozumienie omawianego pojęcia zaproponowała Barbara Fatyga, według której

¹ Hasło pozyskano z <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kultura-ludowa;3934264.html> [dostęp: 2018-10-23].

kultura ludowa to specyficzna subkultura kultury współczesnej (żywej kultury). Składają się na nią konfiguracje praktyk kulturalnych oraz ich materialnych i niematerialnych wytworów (...) Kultura ludowa nie jest tożsama ani z kulturą wyłącznie wiejską, ani dawną (tradycyjną), ani też ustną, pojawia się wszędzie tam, gdzie trendy globalizacyjne realizują się lokalnie (...) tworząc unikalne, miejscowe jakości kulturowe (Fatyga 2014: 415-418).

Dla Anny Weroniki Brzezińskiej

kultura ludowa to zbiór treści i kodów, które w różnym stopniu są rozpoznawalne i identyfikowane np. z regionami, a poszczególne elementy podlegały (i nadal podlegają) przemianom, wpływom i inspiracjom, cały czas stwarzając tę kulturę na nowo i docierając do nowych grup odbiorców (Brzezińska 2014: 145)².

Należy się zgodzić z badaczką, że kultura ludowa jest zjawiskiem żywym i dynamicznym, „funkcjonuje we wciąż nowych kontekstach, odsłonach i wymiarach, dawno już przekroczywszy ramy definicyjne *wiejskości*, *tradycyjności*, *chłopskości* czy też materialności” (Brzezińska 2014: 153).

Owo przekraczanie przez kulturę ludową ustalonych granic, funkcjonowanie w coraz to nowych kontekstach czy figurach wydaje się kluczowe dla edukacji, ponieważ, znowu zgodzę się z Brzezińską, „głównym punktem odniesienia dla współczesnych transformacji kultury ludowej jest oczywiście kultura masowa i popularna”, dodałabym jeszcze „kultura sieci i nowych technologii”. Współczesny uczeń jest bowiem zanurzony w świecie komputerów, urządzeń mobilnych, mediów społecznościowych, „komputer i internet to (dla niego) naturalne systemy społecznego komunikowania, budowania tożsamości, zabawy i pracy” (Wilkowski 2010), jest jednym z głównych odbiorców wytworów kultury popularnej i masowej, jak również sam często bierze udział w ich „produkcji”.

Celem artykułu jest analiza wybranych programów nauczania j. polskiego w zreformowanej szkole podstawowej w aspekcie realizacji wskazanych wyżej

² Brzezińska uważa, że w XX wieku były trzy kluczowe dla kształtu kultury ludowej momenty, a ich „konsekwencje nadal są odczuwalne i wpływają na nasz stosunek do dziedzictwa kultury ludowej oraz współczesnych jej przejawów. Rok 1945 - w wyniku działań wojennych doszło do znacznego ubytku ludności (w tym o innym niż polskie pochodzeniu etnicznym, co doprowadziło do końca państwa wielokulturowego), duże ruchy migracyjne w obrębie nowych granic, ale także duży odsetek osób udających się na stałą emigrację. Wyznaczenie nowych granic administracyjnych i ich społeczno-kulturowe konsekwencje, które przyczyniły się do wysokiego stopnia dezintegracji dotychczasowych wspólnot lokalnych i regionalnych. W wyniku akcji przesiedleńczych i wysiedleńczych nastąpiło przerwanie ciągłości kulturowej, a *nowi mieszkańcy nowych miejsc* stanęli w obliczu konfrontacji z dziedzictwem kulturowym zastanym (głównie w sferze materialnej). Lokalne i regionalne wzorce kultury ludowej się wymieszały i wzajemnie zaczęły na siebie wpływać. w działaniach ówczesnych władz kultura ludowa była wykorzystywana jako element propagandy. Próba wytworzenia przez władze PRL jednego, obowiązkowego „wzorca” obowiązującej kultury ludowej, próba *wsadzenia* w ramy ideologiczne wielowiekowego dorobku wspólnot lokalnych i regionalnych, doprowadziła do upowszechnienia się wizerunku określanego pogardliwie mianem *Cepeliady*. Druga data to rok 1989 – czas kolejnego przełomu związanego ze zmianą ustroju państwowego, oddania władzy w ręce samorządów terytorialnych i przyznania im kompetencji, mających budować silne wspólnoty regionalne. Granice kulturowe regionów sprowadzone zostały do granic administracyjnych, a kultura ludowa stała się istotnym czynnikiem wspierającym marketing regionalny. Trzecia data to rok 2004 – wejście Polski do Unii Europejskiej przyczyniło się do wzrostu środków finansowych, przeznaczanych na rozwój obszarów wiejskich oraz na dofinansowanie projektów mających wyrównać poziom życia i infrastruktury. Gwałtowne zapotrzebowanie na *regionalność* i *ludowość* przyczyniło się do swoistej reifikacji dziedzictwa kultury ludowej, które stało się narzędziem uwiarygodnienia wielu działań podejmowanych na szczeblach regionalnym i lokalnym” (Brzezińska 2014:136-137).

zagadnień oraz propozycja kilku rozwiązań dydaktycznych³. Rozmowa o kulturze ludowej w szkole to między innymi identyfikacja tekstów literackich wywodzących się z niej lub nawiązujących/wykorzystujących motywy, wartości, tradycje, zwyczaje, tematy z nią związane. To „tropienie” przykładów ich transformacji, działań dotyczących tej tematyki w programie szkolnym oraz wskazywanie ciekawych pomysłów dydaktycznych. Zważywszy na oczekiwania i preferencje młodzieży z jednej strony oraz chęć „pielęgnowania” dziedzictwa kultury ludowej z drugiej, szczególnie istotne będzie pokazanie możliwości i sensu eksperymentowania z tekstami wywodzącymi się z tego kręgu, bo jak pisał Hans-Georg Gadamer:

Pamięć i przypomnienie, które mieszczą w sobie minioną sztukę i tradycję naszej sztuki oraz śmiałość nowego eksperymentowania z formami niesłuchanymi będącymi zaprzeczeniem formy, są taką samą aktywnością ducha (...) tym, co w naszym obcowaniu ze światem i w naszych dążeniach do nadawania kształtu mamy na uwadze, gdy tworzymy formy lub uczestniczymy w grze form, jest wysiłek zatrzymania tego, co przemija (Gadamer 1993: 11–12).

Kultura ludowa w programie szkolnym

Analizę dokumentów programowych rozpocznie lektura najważniejszego dokumentu regulującego pracę szkoły, czyli podstawy programowej kształcenia ogólnego. Badaniu poddano najnowszą jej wersję dla szkoły podstawowej⁴. Wyniki analizy zamieszczono w Tabeli nr 1.

Część podstawy	Zapisy dotyczące bezpośrednio lub pośrednio dotyczące badanych kwestii
Preambuła	„Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu: 1) wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym (...) szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców; 2) wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej. Najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego w szkole podstawowej to: 7) aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego (...)”.
Wykaz celów ogólnych	2. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej (...) 3. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej (...) 5. Kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej. 7. Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym i potrzeby uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.
Wymagania szczegółowe	Uczeń: rozpoznaje czytany utwór jako baśń, legendę, bajkę, hymn, opowiadanie, nowelę, dziennik, pamiętnik lub powieść

³ Ciekawym dopełnieniem przywołanych w tekście definicji oraz analiz będzie przedstawienie postrzegania kultury ludowej przez uczniów szkół podstawowych. Zaplanowano takie badanie, zebrany materiał będzie podstawą do sformułowania kolejnych wniosków.

⁴ Zob. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej*, Dz. U. 2017 r., poz. 356; Wszystkie przywoływane zapisy pochodzą z publikacji *Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język polski*, <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/podstawa-programowa-ksztalcenia-ogolnego-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-jezyk-polski.pdf> [dostęp: 2018-10-23].

dla klas 4-6	
Wykaz lektur obowiązkowych dla klas 4-6	Adam Mickiewicz, <i>Powrót taty</i> , <i>Pani Twardowska</i> ; Wybrane podania i legendy polskie, w tym o Lechu, o Piaście, o Kraku i Wandzie.
Wymagania szczegółowe dla klas 7-8	Uczeń: wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze; wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny, historycznoliteracki, kulturowy, filozoficzny, społeczny; określa wartości estetyczne poznawanych tekstów kultury; znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych; wyróżnia środowiskowe i regionalne odmiany języka.
Wykaz lektur obowiązkowych dla klas 7-8	Adam Mickiewicz, <i>Świtezianka</i> , <i>Dziady</i> część II, Juliusz Słowacki, <i>Balladyna</i> .
Zadania nauczyciela w klasach 4-8	wychowywanie świadomego odbiorcy i uczestnika kultury; rozwijanie poczucia tożsamości narodowej oraz szacunku dla tradycji; rozwijanie w uczniu ciekawości świata, motywacji do poznawania kultury własnego regionu oraz dziedzictwa narodowego; kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku;
Komentarz do podstawy	Teksty literackie w nowej podstawie stanowią punkt wyjścia do refleksji, prowadzą ucznia do zintegrowanego rozwoju oraz zakorzenienia w tradycji i kulturze narodowej, a także w wartościach. (...) Podstawa sytuuje ucznia w nowych uwarunkowaniach społeczno-kulturowych, podkreśla przy tym rolę wspólnoty kulturowej w kształtowaniu jego tożsamości narodowej i osobowej. Postrzega ucznia nie jako podmiot zbiorowy czy byt abstrakcyjny, lecz jako podmiot konkretny, istniejący w określonej rzeczywistości społecznej, zakorzeniony w lokalnej i uniwersalnej kulturze oraz wyposażony w bagaż psychologiczny, historyczny i pokoleniowy. (...) Przedmiot język polski to czynnik kulturotwórczy, budujący międzypokoleniowy kod wspólnotowy, kształtujący poczucie tożsamości narodowej, kulturowej i indywidualnej, zarówno w kontekście tradycji, jak i współczesności (...) obcowanie z tekstami kultury to forma obcowania z tradycją kulturową, przezwyciężeniem dzielącego od niej dystansu; (...) utwór, bez względu na czas jego powstania, ma coś istotnego do powiedzenia współczesnemu czytelnikowi, zawiera jakąś prawdę, którą młody człowiek musi odkryć i wobec niej się opowiedzieć.

Tabela nr 1: Zapisy z podstawy programowej kształcenia ogólnego dotyczące zagadnień związanych z kulturą ludową.

Sporządzony wykaz dowodzi, iż już na poziomie tak ramowego dokumentu, jakim jest podstawa programowa, przewiduje się działania związane z poznawaniem, analizą i interpretacją tekstów, których korzenie tkwią w kulturze ludowej lub w jakiś sposób do niej nawiązują. Twórcy podstawy zakładają wprowadzanie uczniów w świat tradycji, różnych kultur, odwoływanie się do dorobku narodowego i lokalnego, zatem możliwości do spotkania się z wartościami, motywami, znakami, wierzeniami „ludowymi” jest wiele. Jak zaznaczono wyżej analizowany dokument ma charakter ramowy, uszczegółowienie wyznaczonych celów i wymagań znajdziemy w programach nauczania. Do analizy wybrano dwa dokumenty – *Nowe słowa na start* (Derlukiewicz 2017) oraz *Słowa z uśmiechem + Myśli i słowa* (Żegleń, Horwath, Nowak 2017).

Analiza koncepcji obu programów pokazała, iż nie ma w nich bezpośrednich nawiązań do treści z kręgu kultury ludowej. Natomiast przyjęte ogólne wytyczne upoważniają do wniosku, iż te zagadnienia mogą się pojawiać w procesie edukacyjnym, gdyż zakładane jest

rozwijanie **uczniowskiej kompetencji kulturowej**, uczeń jest przygotowywany do rozumienia tekstów z różnych dziedzin i różnych obszarów kultury (wysokiej, popularnej, dawnej, współczesnej). Kultura jest pokazywana jako jeden wielowymiarowy obszar, po którym porusza się odbiorca – uczeń, dostrzegając sieć zależności, wpływów, powiązań. (...) kompozycja

materiału literackiego w przejrzysty sposób prezentuje dorobek wcześniejszych czasów, a twórców kolejnych epok oraz ich odbiorców ukazuje jako spadkobierców spuścizny przodków. Ułatwia to kształtowanie u ucznia postawy szacunku wobec przeszłości i pozwala na ukazanie jej wpływu na budowanie tożsamości narodowej i kulturowej każdego człowieka (Żegleń, Horwath, Nowak 2017: 6-9)

oraz

wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej oraz szacunku dla tradycji; rozwijanie motywacji do poznawania kultury własnego regionu oraz dziedzictwa narodowego; kształtowanie postawy otwartości wobec innych kultur i szacunku dla ich dorobku (Derlukiewicz 2017: 10).

Kolejnym krokiem była weryfikacja wpisanych w ogólne założenia celów/zadań. Przeanalizowano dobór treści kształcenia – tekstów literackich i innych w poszczególnych klasach. Wyniki analizy zebrano w Tabeli nr 2.

Klasa	<i>Słowa z uśmiechem + Myśli i słowa</i>		<i>Nowe słowa na start</i>	
	Teksty	Wybrane zagadnienia/działania/osiągnięcia	Teksty	Wybrane zagadnienia/działania/osiągnięcia
4	1. T. Lenartowicz <i>Mizerna cicha</i> (frag.) 2. L. J. Kern <i>Bajka o Starym i Nowym Roku</i> 3. K. W. Wójcicki <i>O Waligórze i Wyrwidębie</i> 4. B. Butenko <i>Jaś i Małgosia</i> (frag.)	1. Kolęda, szopka (formy), tradycje i zwyczaje bożonarodzeniowe 2. przysłowia, pisownia nazw świąt, obrzędów, zwyczajów 3. motyw wędrowny w baśniach, funkcja rekompensacyjna baśni, 4. konteksty literackie, zabawy literackie	1. A. Mickiewicz <i>Pani Twardowska</i> ; 2. W. Bełza <i>Legenda o garści ziemi polskiej; W podziemiach Wawelu</i> 3. M. Grądzka <i>O Lechu, Czechu i Rusie; Piast Kołodziej; Jurata, Królowa Bałtyku</i> 4. M. Orłóń <i>O Wandzie, co nie chciała Niemca</i> 5. W. Chotomska <i>Legenda o warszawskim Bazyliszku</i> 6. O. Kolberg <i>O szewczyku</i> 7. A. Oppman, <i>Za górami za lasami</i>	1-7. legenda i jej cechy gatunkowe; poznaje życie kulturalne swojego regionu
5	1. C. Niewiadomska <i>Podanie o Lechu, Piast</i> 2. H. Zdzitowiecka <i>Bursztynowa korona</i> (frag.) 3. M. Wollny <i>Tropem smoka. Bajeczny przewodnik po magicznym Krakowie</i> (frag.) 4. A. Oppman <i>Złota kaczka</i>	1. podanie i jego cechy 2. klechda i jej cechy 3-4. legenda i jej cechy 5. wykorzystuje w interpretacji tekstów elementy wiedzy o kulturze	1. Cz. Piskorski <i>O Żeliszlawie i gnieździe gryfów</i> 2. M. Orłóń <i>Przerwany hejnał</i>	przygotowanie prezentacji o historii regionu

	5. A. Mickiewicz <i>Pani Twardowska</i>			
6	1. K. Przerwa-Tetmajer <i>Jak Janosik tańczył z cesarzową</i>	1. gwara	przysłowie (powtórzenie)	poznaje życie kulturalne swojego regionu
7	1. A. Mickiewicz <i>Świtezianka, Dziady cz. II</i> 2. K. Swinarski <i>Inscenizacja Dziadów Adama Mickiewicza</i> 3. J. Słowacki <i>Balladyna</i> 4. A. Pągowski plakat do <i>Balladyny</i> Juliusza Słowackiego	1. problem winy i kary, obrzęd, prawdy moralne, sentencje moralne, ludowość 2. rozwiązania inscenizacyjne 3. omawia rolę baśniowych i legendarnych nawiązań 4. omawia symboliczne sensory związane ze znakami plastycznymi plakatu	1. J. Słowacki <i>Balladyna</i> 2. A. Mickiewicz <i>Świtezianka, Dziady cz. II</i> 3. B. Leśmian <i>Dusiołek</i>	1-3. wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, np. (...) kulturowy; wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami (...) etycznymi; wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o kulturze
8	-	regionalne odmiany języka; dialekt, gwara	-	regionalne odmiany języka

Tabela nr 2: Porównanie doboru treści kształcenia tekstów literackich i innych związanych z kulturą ludową w programach *Słowa z uśmiechem + Myśli i słowa* i *Nowe słowa na start*.

Podsumowując, można zauważyć pewne podobieństwa w układzie treści obu programów. W klasie czwartej i piątej dominują legendy i podania związane z historią regionu/miejscowości/ lub szerzej z historią Polski. Pojawiają się m.in. legendy/podania/klechdy o powstaniu państwa polskiego, o *Smoku wawelskim*, *O Wandzie co Niemca nie chciała*, czy *O złotej kaczce*. Dodatkowo *Słowa z uśmiechem* proponują spotkanie z kołędą Teofila Lenartowicza *Mizerna cicha* oraz rozmowę wokół tradycji i zwyczajów bożonarodzeniowych. Wpisuje się to w cel sformułowany jako poznawanie historii regionu, małej ojczyzny, jej kultury, obyczajów, obrzędów. W obu dokumentach autorzy planują również analizę i interpretację ballady Adama Mickiewicza *Pani Twardowska*. Klasa szósta jest bardzo uboga w omawiane treści – w programie z WSIP-u pojawia się tylko jedna propozycja – wiersz Kazimierza Przerwy-Tetmajera, *Jak Janosik tańczył z cesarzową*, zaś w dokumencie z Nowej Ery, w działaniach zakładane jest poznawanie życia kulturalnego swojego regionu. Klasa siódma to w obu programach dominacja tekstów romantycznych – pojawiają się dramaty *Balladyna* i *Dziady cz. II* oraz ballada *Świtezianka*. Dodatkowo *Słowa na start* proponują *Dusiołka* Bolesława Leśmiana. Praca interpretacyjna z wymienionymi tekstami ma się koncentrować między innymi wokół ludowej moralności i wierzeń. Ostatnia klasa szkoły podstawowej zakłada zaś podsumowanie pracy nad zagadnieniami językowymi związanymi z regionalnymi odmianami polszczyzny.

Z zaprezentowanego omówienia wynika, iż uczeń na tym etapie edukacyjnym ma szansę poznać różnorodne teksty wywodzące się z lub nawiązujące do kultury ludowej. Należy podkreślić, iż nie jest to propozycja bardzo odkrywczą/bogatszą w porównaniu z poprzednimi programami kształcenia. Zostaje zachowane pewne status quo, poruszamy się w obrębie znanego kanonu lektur – legend, podań, ballad, dramatów romantycznych

i ewentualnie kilku tekstów nowszych. Pozostaje jednak otwarte pytanie, w jaki sposób przyrządzić/podać/zaprezentować te teksty, o jakie „nowości” wzbogacić ich listę, aby były atrakcyjne dla pokolenia sieci⁵.

„Ludowość” w cyfrowym świecie

Nowoczesne technologie stwarzają nauczycielowi wiele interesujących możliwości prezentacji, analizy i interpretacji kultury ludowej w procesie edukacyjnym. Mądre, przemyślane i świadome wykorzystanie narzędzi IT może przyczynić się do lepszego zrozumienia przez uczniów poznawanych tekstów kultury, pozytywnie oddziaływać na budowanie ich tożsamości, wzbogacić ich wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne. Poniżej podano kilka wybranych rozwiązań, nie rozwijano pomysłów w pełne scenariusze zajęć, są to raczej luźne impresje/wskazówki metodyczne.

Poszerzenie listy lektur - legendy polskie w nowej odsłonie

Znakomitym potwierdzeniem aktualności i żywotności wartości tkwiących w polskich legendach i podaniach, a także ciekawym dopełnieniem/poszerzeniem wiedzy o nich byłoby włączenie do listy lektur wybranych części projektu *Legandy polskie*. Od razu trzeba zaznaczyć, iż mogą być one podstawą pracy lekcyjnej z najstarszymi uczniami szkoły podstawowej, z racji specyficznego rozwinięcia wskazanych wątków oraz zgodnie z wymaganiami szczegółowymi z najnowszej podstawy programowej, w której założono wyszukiwanie „w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, komiksach, piosenkach) nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych”⁶. Historia tego przedsięwzięcia jest bardzo interesująca, albowiem w zamierzeniu głównego pomysłodawcy miała to być kampania reklamowa.

Allegro w nowatorski sposób podeszło do odbiorców i zrobiło coś więcej niż reklamę. Twórcy kampanii stworzyli atrakcyjne treści wideo, opowiadające w nieoczywisty sposób znane legendy, oraz ebook – literacki eksperyment opowiedzenia znanych historii od nowa przez młodych polskich twórców. Projektem „Legandy polskie” postanowili zbudować wizerunek marki w cyfrowym świecie. Cała kampania zrobiona jest z wielkim rozmachem, gdzie Allegro występuje w roli mecenasa sztuki. Do współpracy zaangażowano interesujących aktorów, reżysera Tomasza Bagińskiego, zespół Platige Image, a także wartościowych pisarzy (Głowacka 2016).

Podstawą scenariuszy dla większości filmów krótkometrażowych było sześć opowiadań inspirowanych polskimi legendami: *Spójrz mi w oczy* Elżbiety Cherezińskiej (*Bazyliżek*), *Milczenie owcy* Roberta M. Wegnera (*Smok Wawelski*), *Niewidzialne* Łukasza Orbitowskiego (*Żywa woda*), *Śnięci Rycerze* Rafała Kosika (*O śpiących rycerzach*), *Zwyczajny Gigant* Jakuba Małeckiego (*Pan Twardowski*), *Kwiat Paproci* Radosława Raka (*Kwiat paproci*).

Do chwili obecnej powstało 5 filmów autorstwa Tomasza Bagińskiego i Platige Image, w których „pojawiły się uwspółcześnione wersje Baby Jagi, Pana Twardowskiego, Bazyliżka, Smoka Wawelskiego, Szewczyka Dratewki oraz Rzepichy i Boruty” (Gardziński 2018).

Filmy *Smok*, *Twardowski*, *Twardowski 2.0*, *Operacja Bazyliżek* oraz *Jaga*, ukazują (...) spryt, odwagę, dumę, ambicję, kreatywność i siłę Polaków, czyli to, co można

⁵ Więcej wniosków dotyczących miejsca i sposobów realizacji wskazanych treści przyniosłaby analiza podręczników do wskazanych programów nauczania. Będzie to przedmiotem kolejnych badań i publikacji.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowe (...).

odnaleźć w starych baśniach. Są jednak opowiedziane nowym językiem, atrakcyjnym i zrozumiałym dla młodego odbiorcy żyjącego w świecie Internetu i mediów społecznościowych (Głowacka 2016).

Obecnie Tomasz Bagiński pracuje nad pełnometrażową kontynuacją wątków z filmów poświęconych Twardowskiemu, obraz nosi roboczy tytuł *Twardowski 3.14*. Jak zapowiadają twórcy serii, wiele postaci „będzie miało szansę powrócić w planowanej kontynuacji produkcji” (Gardziński 2018).

Można zadać pytanie, dlaczego warto wprowadzić na lekcje języka polskiego te obrazy, czemu ma służyć rozmowa o nich. Filmy są krótkie, zatem można je obejrzeć wspólnie na lekcji, na bieżąco komentować, analizować i interpretować, wyjaśniać uczniom ewentualne wątpliwości. Grają w nich znakomici aktorzy, m.in. Piotr Machalica, Robert Więckiewicz, Jerzy Stuhr, Paweł Domagała, Olaf Lubaszenko. W ścieżce dźwiękowej wykorzystano covery m.in. takich znanych utworów, jak *Jaskółka uwięziona*, *Mój jest ten kawałek podłogi*, *Nigdy więcej*, *Najwięcej witaminy*, *Cichosza*, *Jezu jak się cieszę*, *Aleja gwiazd* oraz oryginalne wykonania piosenek *Wszystko mi mówi, że mnie ktoś pokochał*, *Zegarmistrz światła*, *Dni których nie znamy*, *Ona tańczy dla mnie*, *Kocham wolność*. Wreszcie przemawia za nimi olbrzymia popularność. „Dwie pierwsze produkcje powstałe w ramach projektu zostały bardzo dobrze przyjęte – w ciągu kilku tygodni filmy wyświetlono blisko 6 mln razy” (Głowacka 2016). Nie można wobec takich faktów pozostać obojętnym. Planowanie procesu edukacyjnego powinno się bowiem zacząć od „poddania analizie i zastosowania wniosków z wiedzy na temat tego, kim jest współczesny uczeń i skąd wynikają specyficzne wartości, jakimi kieruje się on w swoim niezależnym, hedonistycznym, choć twórczym życiu” (Kida 2016: 293). Nie można negować tego, że dzisiejsza młodzież traktuje sieć jako miejsce własnej aktywności, rozrywki, jak również i nauki, często postrzegając internet „jako coś, co zastępuje, a nie uzupełnia (...) pamięć” (Carr 2012: 222). Według Nicolasa Carra stanowi to bardzo duże zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego, albowiem

przełożenie pamięci do zewnętrznych baz danych nie tylko zagraża głębi i odrębności »Ja« - zagraża także głębi i odrębności naszej wspólnej kultury. [...] Kultura jest czymś więcej niż tylko zbiorem tego, co Google określa mianem »światowe zasoby informacji«. [...] Kultura, aby żyć, musi być bezustannie odnawiana w umysłach przedstawicieli każdego pokolenia. Jeśli wydobędziemy pamięć z własnego wnętrza i przekazemy na zewnątrz, to nasza kultura umrze (Carr 2012: 241).

Wprowadzenie na lekcje wskazanych filmów może być znakomitą okazją do rozważań na temat siły tradycji, aktualności, uniwersalności i ponadczasowości wartości oraz postaw prezentowanych/wyznawanych przez bohaterów dawnych legend i podań. Wykorzystanie dawnych tekstów przez współczesnych twórców może być argumentem zachęcającym do zgłębiania naszego dziedzictwa, poznawania i odkrywania na nowo jego walorów. Wybór konkretnego obrazu i sposób jego analizy powinien zależeć od preferencji/możliwości klasy oraz celów, jakie sobie założy polonista. Jednym z nich może być na przykład identyfikacja sposobu reinterpretacji dawnych opowieści. Ciekawe dla uczniów może być również porównanie bohaterów tekstu dawnego i ich współczesnej filmowej wersji. Można to zrobić, wybierając na przykład film *Jaga*, ponieważ

wśród niezwyklej postaci kojarzonych z dzieciństwem czołowe miejsce, obok smoka, królowy czy dzielnego rycerza, z pewnością zajmuje Baba Jaga. Jej wizualizacje, przedstawiające starą, brzydką kobietę, nierzadko przygarbioną i obdarzoną przez naturę wielkim nosem, ponadto wyposażoną w miotłę służącą do latania, często występują w książeczkach dla najmłodszych, zarówno tych do kolorowania, jak i do oglądania (Wróblewska 2010: 56).

Zaś filmowa „Jaga nie jest ani stara, ani odrażająca, nie mieszka też w chatce na kurzej stopie. Jest jednak, podobnie jak pierwowzór, silnie związana z naturą. Jaga jest strażniczką utraconego przez ludzi świata, który został zdominowany przez przemysł i technologię. Podejmuje walkę o ten raj utracony” (Dobrzyński 2016).

Zestawienie tak odmiennych kreacji, motywacji może prowadzić do interesujących wniosków na temat wędrówki i przeobrażeń motywów literackich, swoistej gry z tradycją.

Kultura ludowa w sieci

Heliodor Muszyński zwracał uwagę, iż „Nauczyciel nie może przyrykać oczu na fakt, że szkoła funkcjonuje w społeczeństwie medialnym. Musi brać pod uwagę mechanizmy i zjawiska pod tym faktem wywoływane” (Muszyński 2012: 44). Warto zatem sięgnąć po narzędzia, z których uczniowie na co dzień korzystają, pokazać im możliwości zdobywania wiedzy w interesujący, odmienny od tradycyjnego sposób⁷.

Nie ma chyba ucznia, który choć raz nie korzystał z zasobów Wikipedii. Warto zatem postawić przed młodzieżą zadanie związane z przygotowaniem haseł do tej wirtualnej encyklopedii. Można tutaj wykorzystać metodę projektu, nastawioną na współpracę, poszukiwanie i weryfikację źródeł informacji, wymagającą odpowiedzialności, samodzielności i podejmowania decyzji. Każde z haseł powinno być opracowane zgodnie z wymogami WIKI, opatrzone bibliografią, wzbogacone materiałami graficznymi lub innymi wybranymi przez uczniów. W przypadku haseł dotyczących znanych motywów, bohaterów także z podaniem ich „literackiej kariery”, pokazującej różne wersje tej samej historii. Uczniowie z młodszych klas mogliby opracować hasła związane z bohaterami podań i legend, polskich kolęd, zwyczajów świątecznych. Siódmoklasiści zaś, zmagając się z trudną materią romantycznych tekstów, mogliby się zmierzyć z przygotowaniem haseł związanych z utworami Mickiewicza (*Świtezianka*, *Dziady cz. II*) i Słowackiego (*Balladyna*).

Innym rozwiązaniem, które może zainteresować młodych posiadaczy urządzeń mobilnych, jest przygotowanie zestawu do nauki z wykorzystaniem bezpłatnej aplikacji Quizlet (<https://quizlet.com/pl>). Jest to jedna z najpopularniejszych aplikacji edukacyjnych, w świetle danych każdego miesiąca ponad 50 milionów uczniów i nauczycieli z całego niemal świata korzysta z Quizlet w trakcie nauki⁸. Nauczycielom, którzy chcą pracować z tym narzędziem, oferowana jest pomoc w organizacji nauczania. Niezwykle inspirujący jest blog, na którym pedagodzy z całego świata dzielą się swoimi

⁷ Więcej na temat edukacji medialnej, stosowania nowoczesnych technologii w szkole, skuteczności tego typu działań edukacyjnych zob: Małgorzata Ostrowska, Danuta Sterna (2015), *Technologie informacyjno-komunikacyjne na lekcjach*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa; Emilia Musiał (2013) *Media społecznościowe – narzędziem ucznia cyfrowej szkoły*, NOWA SZKOŁA 2013, nr 10, s. 13-20; *Dydaktyka cyfrowa epoki smartfona. Analiza cyfrowych aspektów dydaktyki Gimnazjum i szkoły średniej*, red. nauk. Małgorzata Wieczorek-Tomaszewska, Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, 2013; Howard Pitler, Elizabeth R. Hubbell, Matt Kuhn, *Efektywne wykorzystanie nowych technologii na lekcjach*, Przełożyła Patrycja Szymd, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2015; Agnieszka Ogonowska (2003), *Edukacja medialna: klucz do zrozumienia społecznej rzeczywistości*, Societas Vistulana, Kraków 2003; *Edukacja medialna w dobie współczesnych zmian kulturowych, społecznych i technologicznych*, red. A. Ogonowska, G. Ptaszek, Impuls, Kraków 2015; *Nowoczesne media w przestrzeniach edukacyjnych*, red. W. Czernski, R. Wawer, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015; *O potrzebie edukacji medialnej w Polsce*, red. M. Fedorowicz i S. Ratajski, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, Polski Komitet do spraw UNESCO, Warszawa 2015; *Edukacja a nowe media*, red. Małgorzata Latoch-Zielińska, Iwona Morawska, Małgorzata Potent-Ambroziewicz Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015. i in.

⁸ Zob. <https://quizlet.com/pl/mission> [dostęp: 2020-03-26].

doświadczeniami. Można korzystać z gotowych zestawów materiałów, albo, co jest o wiele bardziej efektywne, tworzyć własne i dodawać do istniejących zasobów. Uczniowie mogliby na przykład opracować własne zestawy fiszek dotyczących na przykład regionalnych odmian polszczyzny, przysłów, miejsc związanych z polskimi/regionalnymi legendami i podaniami. O tym, że jest to efektywna metoda nauki przekonują m.in. opinie samych użytkowników:

Odkryłam Quizlet, gdy miałam 12 lat. Dzięki niemu znacznie poprawiłam swoje oceny w szkole. Dziękuję Wam za to, że nauka zamieniła się w zabawę i stała się produktywna!

Quizlet pomógł mi zrozumieć, jak przyjemna i ważna może być nauka!

Gdy przychodziło mi się uczyć, byłam w totalnej rozsypce. Teraz jestem na nowym uniwersytecie, na którym zapoznano mnie z Quizlet. Nie stresuję się już więcej, gdy muszę nauczyć się z wyznaczonego materiału. DZIĘKUJĘ CI QUIZLET!!!

Quizlet to wspaniały sposób na naukę. Powiedziałam o tym swoim kolegom i teraz wszyscy robimy postępy. Ilekroć myślę o Quizlet, przychodzi mi na myśl czysta radość z nauki trwającej zaledwie kilka minut zamiast przesiadywania nad nią godzinami⁹.

Kolejny pomysł na pracę w zespołach to stworzenie własnej książki na platformie Storybird (storybird.com). Narzędzie to umożliwia stworzenie „wizualnej opowieści (bajki, książki) z wykorzystaniem ogromnej bazy ilustracji profesjonalnych ilustratorów, którzy udostępnili swoje prace na portalu”¹⁰. Inspiracją mogą być poznane na lekcjach teksty o ludowym rodowodzie.

Projektem, które może przynieść wiele korzyści, jest nazwany tutaj roboczo *Na tropie etnoinspiracji*. Uczniowie mieliby za zadanie przygotowanie prezentacji multimedialnej ukazującej różnego działania/przedsięwzięcia związanej z wykorzystywaniem motywów ludowych. Projekt można zrealizować we współpracy z nauczycielem muzyki, plastyki, geografii, poszerzając tym samym obszar poszukiwań o tzw. *etnodizajn*, muzykę tradycyjną – ludową lub łączącą nowe dźwięki z ludowym brzmieniem, czy *etnoprózę*. W sieci mamy bardzo wiele przykładów wymienionych aktywności twórczych, co jest kolejnym potwierdzeniem żywotności kultury ludowej¹¹, albowiem „im bardziej świat staje się globalną wioską, tym bardziej szanujemy i podkreślamy naszą odrębność narodową, kulturę i tradycję. Im bardziej my ją doceniamy, tym więcej artystów, designerów, kucharzy i przedsiębiorców sięga do tej tradycji” (Blikowska, Cwiek 2015:10). Uczniowie, realizując taki projekt, doskonaliliby nie tylko swoje umiejętności poszukiwania, weryfikacji i oceny informacji zamieszczonych w internecie, czy stosowania nowoczesnych technik prezentacji, ale przede wszystkim poznaliby współczesne formy funkcjonowania kultury ludowej, zdobyliby wiedzę na temat miejsc, w których organizowane są wydarzenia lub funkcjonują „instytucje” związane z pielęgnowaniem, promocją sztuki, architektury, historii, zwyczajów i tradycji ludowych. To wszystko może stanowić ważną inspirację dla działań edukacyjnych, formacyjnych i samorozwojowych.

⁹ Zob. <https://quizlet.com/pl> [dostęp: 2020-03-26].

¹⁰ Zob. <https://labib.pl/inspiracja/pokaz/1213/> [dostęp: 2018-10-23].

¹¹ Zob. np. <http://naludowo.pl>, <http://kulturaludowa.pl>, <http://www.radiopik.pl/78,13,muzyka-ludowa-jako-inspiracja-tworcow-profesjona>, <https://www.kazimierzdolny.pl/news/od-kodowanie-czyli-folklor-w-wsztuce-wspolczesnej/29186.html>, <https://pismofolkowe.pl/>, <http://www.lednicamuzeum.pl/strona,wspolczesna-plastyka-ludowa.html>.

Grywalizacja w ludowej odsłonie

Grywalizacja to, najkrócej mówiąc, metoda, która polega na użyciu mechanizmów z gier komputerowych w pracy lekcyjnej¹². Wielu naszych uczniów to gracze, zatem można i należy wykorzystać ich zainteresowania i pasję, projektując zajęcia oparte na zabawie i rywalizacji.

Gry tak bardzo absorbują dzieci, dlatego że właśnie tam znajdują one kluczowe umiejętności niezbędne w XXI wieku: rozważne podejmowanie ryzyka, ale i złożonych decyzji moralnych, formułowanie strategii, a potem ich realizowanie, harmonijna praca w zespole, funkcjonowanie w różnych rolach w obrębie bardzo skomplikowanych systemów (Bilska 2013: 35).

Jeśli zadania do tekstów osadzimy na platformie edukacyjnej, uczniowie będą mogli korzystać z różnych aplikacji, komunikatorów, zasobów sieci. Będą zatem pracować w znanym sobie środowisku, co powinno wiązać się z pozytywnymi emocjami, tak ważnymi w procesie uczenia się. Podstawą gry dla młodszych uczniów może być wybrana legenda lub podanie. Starszym uczniom można zaproponować grę opartą na motywach na przykład *Balladyny*.

Inspiracji dla tworzenia gier edukacyjnych dostarcza publikacja *Anioły i diabły. Zaczarowana Lubelszczyzna* (Gajowiak, Krzykała, Lasota 2012). Polonista znajdzie tam wiele interesujących rozwiązań i pomysłów. Jednym z najciekawszych jest sprawozdanie z pracy nad dwoma grami planszowymi *Zaczarowany Lublin* i *Legends Lubelskie*. Opisane tam doświadczenia i refleksje można wykorzystać we własnych działaniach. Stosując gry edukacyjne warto pamiętać o tym, iż

współcześnie w pedagogice zabawy daje się zaobserwować silne trendy tak zwanej ponowoczesności, stawiające bardziej na przyjemność z samej gry niż sztywne jej reguły, akcentujące raczej swobodę, czysty pierwiastek zabawy niż podporządkowywanie się racjonalnym schematom. W projektach ponowoczesnych postulat zabawy staje się nadrzędny w stosunku do zachowywania sztywnych strategii, które ograniczają spontaniczne aspekty zabawy i radość ze współdziałania z jej uczestnikami. Konstrukcja wspomnianych gier symulacyjnych, planszowych, strategicznych zasadza się na kooperacji z partnerami, co w efekcie w sposób naturalny rozwija cenne umiejętności komunikowania się z drugim człowiekiem, współpracy w grupie i stymuluje procesy społecznego dojrzewania (Połonczarz 2012: 154).

Zakończenie

Czesław Robotycki pisał, że „Kultura ludowa jest (...) zbiorową opowieścią o przeszłości formującą niektóre sfery światopoglądu. Bywa wartością i podstawą krytycznych ocen współczesnych zachowań” (Robotycki 2014: 83). W świetle przeprowadzonych wyżej analiz należy stwierdzić, iż szkolne spotkania z kulturą ludową

¹² Więcej na ten temat m.in.: Aleksandra Kubala-Kulpińska, *Gra w szkołę czyli jak wykorzystać gamifikację na lekcji*, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/artukul/gra-w-szkole-czyli-jak-wykorzystac-gamifikacje-na-lekcji>; *Zastosowanie gier i grywalizacji w edukacji* [gotowy pomysł], <https://kursy.cdw.edu.pl/zastosowanie-gier-i-grywalizacji-w-edukacji-gotowy-pomysl/>; Mikołaj Sobociński, *Grywalizacja w szkole. Sześć podstawowych kroków*, https://www.academia.edu/9704968/Grywalizacja_w_szkole._Sze%C5%9B%C4%87_podstawowych_krok%C3%B3w; Paweł Tkaczyk (2012), *Grywalizacja. Jak zastosować mechanizmy gier w działaniach marketingowych*, Wydawnictwo Helion, Gliwice; Magdalena J. Cyrklaff (2017) *Grywalizacja jako metoda komunikacji i edukacji* [w:] *Projektowanie informacji w przestrzeni biblioteki*, red. nauk. Barbara Kamińska-Czubała, Stanisław Skórka, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków, s. 187-199; Jacek Siadkowski (2014), *Grywalizacja. Zrób to sam. Poradnik*, Fundacja Orange, Fundacja Highlight/Inaczej, Laboratorium EE, Warszawa i in.

mogą dostarczyć wielu okazji do kształtowania przez młodych ludzi licznych kompetencji, umożliwiając korzystanie z jej dorobku w ocenie współczesnych form aktywności artystycznej, społecznej, medialnej. Ale przede wszystkim trzeba podkreślić jej możliwości formacyjne, ponieważ

obok poczucia odrębności od innych ludzi nieodłącznym elementem tożsamości jest świadomość własnych korzeni. Tożsamość jednostki – według J. Nikitorowicza – kształtuje się pod wpływem określonej kultury, więc człowiek nie ma możliwości tworzenia koncepcji siebie, jeżeli nie znalazł osób znaczących dla siebie oraz dziedzictwa kulturowego. Każda społeczność ma w swoim dziedzictwie kulturowym takie wartości i cele, dla których warto żyć, przy których chce się trwać i które są znakami rozpoznawczymi członków danego regionu czy narodu (Nikitorowicz 2005: 60).

Bibliografia

BILSKA, A. (2013). *Tworzenie gier jako innowacyjna metoda nauczania*. „Meritum. Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny” 2 (29), 35-36.

BLIKOWSKA, J., ĆWIEK, J. (2015). *Hafty i kwiatki*. „Rzeczpospolita”. Plus Minus, wyd. nr 119 (10148), Plus Minus 21 (1160), sobota-niedziela 23-24 maja 2015, 10-12.

BRZEZIŃSKA, A. W. (2014). *Różne światy kultury ludowej – perspektywa teoretyczna działania praktyczne*. W: B. Fatyga, R. Michalski (red.), *Kultura ludowa. Teorie. Praktyki. Polityki* (s. 133-154). Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych.

BURSZA, W. J. (2014). *Etnografia ludowości*. W: B. Fatyga, R. Michalski (red.), *Kultura ludowa. Teorie. Praktyki. Polityki* (s. 107-132). Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych.

CARR, N. (2012). *Płytki umysł. Jak Internet wpływa na nasz mózg* (tłum. K. Rojek). Gliwice: Helion.

DERLUKIEWICZ, M. (2017). *Nowa słowa na start. Program nauczania ogólnego języka polskiego w klasach 4–8 szkoły podstawowej*. Warszawa: Wydawnictwo Nowa Era.

DOBRYŃSKI, P. (2016). „Jaga” – oto nowa polska superbohaterka, Pozyskano z <https://www.spidersweb.pl/rozrywka/2016/12/09/jaga-legendy-polskie/>.

FATYGA, B. (2014). *Nielad pojęciowy a program wspierania kultury przez MKiDN*. W: B. Fatyga, R. Michalski (red.), *Kultura ludowa. Teorie. Praktyki. Polityki* (s. 407-434). Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych.

GADAMER, H-G. (1993). *Aktualność piękna. Sztuka jako gra, symbol i święto* (tłum. K. Krzemieniowa). Warszawa: Oficyna Naukowa.

GAJOWIAK, K., KRZYKAŁA, M., LASOTA, P. (2012). *Anioły i diabły. Zaczarowana Lubelszczyzna. Materiały edukacyjne do gier i zabaw opartych na tradycjach ludowych regionu*. Lublin: Wydawnictwo Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”.

GARDZIŃSKI, T. (2018). *Legends polskie na dużym ekranie. Twardowski powalczy z nowymi potworami*.

Pozyskano z <https://www.spidersweb.pl/rozrywka/2018/05/21/legнды-polskie-film-twardowsky-kino-next-film/>.

GŁOWACKA, A. (2016). „*Legнды polskie*” od *Allegro*, czyli content marketing na światowym poziomie. Pozyskano z <https://blog.brand24.pl/legнды-polskie-od-allegro-czyli-content-marketing-na-swiatowym-poziomie/>.

JASIEWICZ, Z. (2006), *Etnologia polska. Między etnografią a antropologią kulturową*. „Nauka”, 3, 65-80.

KIDA, P. (2016). *Pokolenie Z i zespół deficytu natury jako wyzwanie dla edukacji w zglobalizowanym świecie*. W: V. Tanaś, W. Welskop (red.), *Edukacja w zglobalizowanym świecie* (s. 289-302). Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu.

MUSZYŃSKI, H. (2012). *Nauczyciel w świecie medialnym*. „Neodidagmata” 33/34, 39-47. Pozyskano z <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/10281/1/39-47.pdf>.

NIKITOROWICZ, J. (2005). *Kreowanie tożsamości dziecka. Wyzwania edukacji międzykulturowej*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego z komentarzem. Szkoła podstawowa. Język polski (2017). Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji. Pozyskano z <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/podstawa-programowa-ksztalcenia-ogolnego-z-komentarzem.-szkola-podstawowa-jezyk-polski.pdf>.

POŁONCARZ, M. (2012) *Tradycyjne gry i zabawy ludowe w perspektywie edukacji*. W: K. Gajowiak, M. Krzykała, P. Lasota, *Anioły i diabły. Zaczarowana Lubelszczyzna. Materiały edukacyjne do gier i zabaw opartych na tradycjach ludowych regionu* (s. 154-155) Lublin: Wydawnictwo Ośrodka „Brama Grodzka –Teatr NN”.

ROGUSKA, A. (2015). *Czy komuś we współczesnej Polsce potrzebna jest kultura ludowa?* W: A. Roguska, M. Danielak-Chomać (red.), *Uniwersalizm i tradycja w kulturze: Aktualność kultury ludowej*, cz. III (s. 19-66). Siedlce: Pracownia Wydawnicza WH UPH.

ROBOTYCKI, C. (2014). *O kulturze ludowej: nigdy nie było? jest czy jej nie ma? Sonda internetowa. Głosy badaczy*. W: B. Fatyga, R. Michalski (red.), *Kultura ludowa. Teorie. Praktyki. Polityki* (s. 61-99). Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych.

WILKOWSKI, M. (2010). *Cyfrowi tubylcy i ich społeczny potencjał*. Pozyskano z <http://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/1095>.

WRÓBLEWSKA, V. (2010). *Baba Jaga w polskiej literaturze dla dzieci*. „Filoteknos” 1, 56-69.

ŻEGLEŃ, A., HORWATH, E., NOWAK, E. (2017). *Słowa z uśmiechem + Myśli i słowa. Program nauczania języka polskiego w klasach 4–8 szkoły podstawowej*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

MALGORZATA LATOCH-ZIELIŃSKA

AROUND FOLK CULTURE AT SCHOOL (WITH EXAMPLES OF SELECTED LITERARY TEXTS)

Folk culture can have a significant impact on shaping the identity of the young generation. The author analyses the most recent core curriculum of Polish for primary schools and selected curricula of this subject in terms of the presence of issues related to folk literature. The results of the analysis indicate that the most frequently used in educational practice are texts that have been known for a long time and that originate from folk culture or refer to it various ways. The author emphasizes that the contemporary student, functioning on a daily basis in the digital world, has special expectations towards education. She suggests refreshing the list of readings, methods and forms of work and including modern technologies, which may make the lesson process more attractive.